

Donderdag 9 november 1916 – ochtendeditie

Burgemeester Max.

Havre, 8 november. Een vriend van burgemeester Max doet aan de XXe Siècle mededeling van een brief uit Berlijn van 23 oktober, waarin de heer Max schrijft: “Sedert 12 dezer smaak ik opnieuw de rust van de eenzame opsluiting, waarom weet ik niet, evenmin voor hoelang.”

Donderdag 9 november 1916 – avondeditie

België.

Parijs, 9 november. De Belgische regering zal bij de onzijdige landen plechtig protesteren tegen het wegvoeren door de Duitsers van Belgische burgers uit het bezette gebied van België om in Duitsland gedwongen arbeid te verrichten. Zij beschouwt het als een afschuwelijke schending van de conventie van Den Haag.

De Belgische minister van justitie heeft tegen een vertegenwoordiger van de Echo de Paris gezegd, dat deze nieuwe misdaad van de Duitsers eenzelfde oorzaak heeft als de inlijving van Poolse troepen in het Duitse leger, nl. een tekort aan mensen. De minister zegde, niet te kunnen geloven, dat er zelfs in het onzijdige land fatsoenlijke mensen onverschillig zullen blijven voor de hernieuwing in de 20^e eeuw van Barbarijse zeerverspraktijken.

Parijs, 9 november. In een herderlijke brief legt kardinaal Mercier nadruk op de ellende in België en wekt het volk op geduld te hebben en te bidden voor de overwinning van de legers van België en de

bondgenoten en de bevrijding van Armenië, Polen en België en tot aan het einde toe verenigd, geduldig en vertrouwend te blijven.

Te Gent (KVdW).

Ethiek en diëtetiek

Gent, 28 oktober.

Ik zou het mezelf ten zeerste kwalijk nemen - want ik ben Gentenaar, en niets Gents mag mij vreemd blijven -, indien ik verwaarloosde, hier een verzuim in mijn vorige brief weer goed te maken. Het ging, gij herinnert het u, over het uitzicht van Gent, plastisch en drastisch. En nu is er aan dat uitzicht sedert mijn laatste bezoek, in Februari 1915, iets veranderd, dat mij niet zo onmiddellijk is opgevallen, juist omdat ik het, als Gentenaar, sedert twintig jaar heb zien gebeuren, maar dat de vreemdeling steeds opmerkt en hem met hoge waardering vervult. De vreemdeling kan ik hier zelfs, symbolisch, een goed klinkende, vererende naam geven: die van de Engelse schilder Brangwyn. Brangwyn namelijk heeft, voor enkele jaren, te Gent verblijf gekozen om er het restaureren van de Gentse oude gebouwen na te gaan en hij heeft er etsen van gemaakt die hun weerga niet vinden, voor wat Gentse dramatiek betreft, zelfs niet bij grote Gentse etsers als Jules de Bruycker en Albert Baertsoen, de satirische en de bittere uitbeelder van hun stad. Sedert lange jaren herstelt Gent aldus zijn eeuwenoude schoonheid in het eigen, het onuitroeibare en onsterfelijk onveranderlijke karakter. Geen stad in België bezit zooveel geklasseerde gebouwen; geen stad ook waar zij met even grote kunstzin, met even innige vroomheid tot hun oorspronkelijke staat worden teruggebracht. Van Brugge heeft men één groot bouwkundig museum gemaakt, iets doods, vooral door te veel heropbouw, te weinig eerbied voor het nog bestaande en, voor het door de tijd vervormde. In Gent en zijn talloze, grote en kleine

merkwaardige monumenten, die over ruim negen eeuwen heen de bouwkundige geschiedenis der stad vertellen op de grondslag van eenzelfde, geweldige en koppige geest, die rocaillehuizen aan romaanse kloosters paart - ik overdrijf geenszins: ieder die Gent kent zal hiervan getuigen -, in Gent heeft men voor het Leven, het altijd wisselende, maar altijd ene Leven, een eerbied, die bij het restaureren vooral duidelijk wordt. Weer, nu onder de bezetting, een etappebezetting, blijkt het ten overvloede: overal in de stad - het werd hier reeds vermeld - worden merkwaardige gevels van kalk- of verflaag gezuiverd. Werklozen - en dat is van geen gering belang! - worden erdoor aan de arbeid gehouden; de stad zelf wordt er weer maar eens dieper door ontbolsterd. Huizen van de vijftiende eeuw in hun bakstenen sierlijkheid, huizen van de achttiende in hun adel van Franse zandsteen, verschijnen weer in hun oorspronkelijke schoonheid. Alles gebeurt kieskeurig en met eerbied. Wat de tijd heeft afgesleten, wordt niet vervangen, zoals elders doorgaans gebeurt: men maakt geen oud nieuw: daarvoor heeft men het oude te lief. Een voorbeeld?: de torentjes aan de zijingang der stoere Sint-Niklaaskerk dreigden in puin te stuiken; zij brokkelden langs onder af en hielden gevaarlijk over. Overal elders zou men ze ongetwijfeld hebben herbouwd: het leek wel de enige remedie. In Gent heeft men gedaan, - wat men van in de Renaissance heeft gedaan: men heeft er eenvoudig stutblokken tegen gemetseld. Een estheet van de Sint-Lukasschool zal natuurlijk spreken van gebrek aan stijlgevoel: die bakstenen schuine "contresforts" zijn inderdaad niet de stijl der kerk. Maar zij zijn het Leven, het sterke Leven, het stuttende Leven. Zij zijn Liefde, zij het misschien brutale liefde, - beter in elk geval dan gevoelloze, futloze mooidoenerij. En daarin openbaart zich weer een trek van het Gentse karakter, dat tot de grond der zaken doordringt en niets zozeer haat als gevoeligheid, als laffe uiterlijkheid ...

Het brengt mij zowaar tot mijn onderwerp, dat bestaat in de vraag: hoe gedraagt zich het Gentse volk onder de etappebezetting? Die vraag kan ik, evenals voor wat het aspect der stad betreft, bemoedigend beantwoorden. Gent houdt zich goed, - met een zeldzame soberheid in de zeden. Zeker, het is de Brusselse luchtigheid niet, het negeren haast van de druk, het afwijzen met een kwinkslag, een oppermachtige ironie, van het vreemde gezag: Gent is daar van nature te wrokkig voor, te ruig, te weinig soepel; maar het bezit boven Brussel een grootse eenheid in de eigen aard, kantig maar onverzettelijk, die het vertrouwen geeft in zichzelf, genoeg om aan opstandige aanvliegingen te weerstaan. Ik heb daar ook al een goed voorbeeld van, dat ik u reeds in mijn derde Gentse brief aankondigde. Men leest namelijk sedert een paar weken op de Gentse muren een verordening van Hertog Albrecht von Württemberg, generalchef van het etappegebied, met als eerste kapittel het volgende: "Personen die in staat zijn te werken, kunnen tot werken - ook buiten hun woning - gedwongen worden, zover zij tengevolge van spel, dronkenschap, ledigheid, vrijwillige of onvrijwillige werkloosheid, voor hun onderhoud of voor het onderhoud van degenen tot wiens onderhoud zij verplicht zijn, vreemde hulp verkrijgen of vragen." (Ik schrijf letterlijk af.) Gij stelt u voor wat zulke bekendmaking uitwerkt in een nijverheidsstad, die als zodanig geheel stilligt en waar tienduizenden zonder werk lopen. Te erger waar het verluidde dat men de werklozen eenvoudig naar Duitsland stuurde. Dit gebeurt echter alleen wanneer de werkloze vrijwillig en onder handtekening daarin toestemmen; in welk geval zij een behoorlijk loon genieten. De anderen blijven in België, en werken er vooral aan de openbare wegenis.

Rest mij te zeggen, hoe de burgerij het uthoudt. En hier past het, onmiddellijk een vaststelling te doen: Gent kent zo goed als geen mindere middenstand, de kleinere burgerij, die in Brussel de

meerderheid uitmaakt. In Gent is men ofwel werkmán, ofwel - rijk. Rijk dan natuurlijk binnen de maat van alle betrekkelijkheid; rijk echter in vergelijking met de hoofdstad, de weeldestad, waar men met gelijke inkomsten een veel bekrompener leven leidt. Zodat zelfs het wereldje van beambten en bedienden, zoveel minder talrijk dan te Brussel, het te Gent doorgaans veel beter heeft. En nu ook onder de bezetting. De eigenlijke rijken - fabrikanten, grootindustriëlen, aristocratie - hebben enorm veel geld verloren, verliezen er nog dagelijks, daar alle bedrijf zo goed als stil ligt (het is het geval met de grote weverijen en spinnerijen, die de rijkdom der stad uitmaken, benevens de bloemenkweek, die niet meer uitvoeren kan en dan ook tot een minimum herleid is). Maar het leven te Gent is dan ook veel goedkoper dan te Brussel. Het spreekt vanzelf, dat men er evenzeer de druk van de oorlog gevoelt, dat er schaarste heerst, dat de prijzen zijn opgejaagd. Maar dan toch in mindere mate dan in de hoofdstad. Theoretisch krijgt de Gentenaar slechts 90 gram vlees in de week; maar sedert maanden heb ik niet zooveel vlees gegeten als hier te Gent, en tevens zo goed en zo goedkoop (juist de helft goedkoper dan thuis). Te Brussel betaalt men geregeld tot 100 F de 100 kilo aardappels: te Gent gaan ze van 23 tot een maximum van 30 F. De koffie die wij te Brussel 22 F betalen, kost er te Gent 12; de boter geldt te Gent 9, bij ons 13 à 14 F; een ei, dat wij 45 centiemen betalen, heeft men te Gent voor 35. Er dient bijgevoegd, dat de gemeentemagazijnen mij hier beter voorzien schijnen dan in de Brusselse voorstad waar ik woon. Zeep, bij ons haast niet meer te krijgen, dan tegen ongelooflijke prijzen, is er te Gent nog aan veel matiger prijzen te vinden ...

Dit voor de burgerij.

En de werkmán?

Ik zeg het u morgen.

Onze taal, weekblaadje voor de Vlaamse krijgsgevangenen te Göttingen, bevat de volgende "Avondgepeinzen van een Vlaams krijgsgevangene":

Mijn dagen zijn vrij van illusies,
Mijn avondstonden vrij van vlooiën,
Mijn chequeboek vrij van zegeltjes ...

Waar zit de wind?

Ik wacht naar een pak van huis,
Ik wacht naar het uur van het slapengaan,
Ik wacht ook naar de vrede ...

Waar zit de wind?

Het gescheiden zijn is hard,
Harder nochtans mijn wil naar berusting;
Maar het hardste; mijn strozak en mijn beschuiten ...

Waar zit de wind?

Ik zal er morgen misschien van leven
Van de wind ...